

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MILLIY HARAKATLI O'YINLAR

Abdujabborova Sabina Kurbonali qizi

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti, maktabgacha ta'lim fakulteti
2-bosqich talabasi*

Annotatsiya:Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini jismoniy rivojlanishi, bolalarning harakat ko'nikma va malakalarini shakllanishida milliy harakatli o'yinlarning ahamiyati xaqida malumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, o'quvchilar, jismoniy rivojlanish, bolalar, harakat ko'nikma va malakalari, milliy harakatli o'yinlar.

Maktabda, darsda, sinfdan tashqari o'quv-sport va ommaviy- sport ishlarini tashkil qilishda harakatli o'yinlar juda katta o'rin egallaydi.

Jismoniy tarbiya bo'yicha maktab dasturida barcha sinflarda jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlarni o'tkazish belgilangan.

Darsda harakatli o'yinlarni boshqa jismoniy tarbiya vositalari — gimnastika, yengil atletika, sport o'yinlari, kross tayyorgarligi bilan birga qo'shib olib boriladi.

O'yinlardan darslar o'rtasidagj tanaffuslarda, maktabda olkaziladigan bayramlarda va boshqa tadbirlarda, sport seksiyalarida umumiy jismoniy tayyorgarlikni oshirishda, shuningdek u yoki boshqa sport turlari uchun zarur bo'lgan jismoniy sifatlar va harakatlar malakalarini takomillashtirish uchun foydalaniladi.

Boshlang'ich sinflarda sinf rahbarlari tomonidan maxsus o'tkaziladigan «o'yin vositalari» katta tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib, ularning vazifasi bolalarni jismoniy rivojlanishiga, ularning faol dam olishiga yordam berishdan iborat.

Maktab o'qituvchilari bolalarning kundalik hayotida maqbul o'yinlarni joriy qilishga harakat qiladilar va maktabdan tashqari tashkilotlarda ularning ommalashuviga (dam olish oromgoxlarida, sport maktablarida, bolalar maydonchasida va boshq.) yordam beradilar.

O'yinning mazmuni uni tashkil etish va o'tkazish metodikasi vazifasiga, shug'ullanuvchilarning tartibiga, bolalar bilan o'tkaziladigan mashg'ulotning shakliga (darsda, tanaffusda, to'garakda, bayramlarda) bog'liqdir.

Jismoniy tarbiya o'yinlarida harakatli o'yinlar jismoniy tarbiyaning boshqa vositalari orasida, ayniqsa boshlang'ich sinflarda, alohida o'rinni egallaydi. O'rta va katta sinflarda harakatli o'yinlar asosiy o'rnini gimnastikaga bo'shatib beradi.

Jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlardan I—IX sinf o'quvchilari uchun jismoniy tarbiya dasturi talablariga mos ravishda ta'limiy, tarbiyaviy va sog'lomlashtirish vazifalarini hal etish uchun foydalaniladi.

Ta'limiy vazifalarga quyidagilar kiradi: yugurish, sakrash, buyumlar uloqtirish va

boshqa harakatlar, tabiiy malakalarni mustahkamlash va takomillashtirish, shuningdek, gimnastika, yengil atletika, sport o'yinlari va kross tayyorgarligi mashg'ulotlarida egallagan malakalar.

Tarbiyaviy vazifalarga quyidagilar kiradi: jismoniy sifatlar (tezlik, chaqqonlik, chidamlilik, kuch, cgiluvchanlikjni tarbiyalash, jamoatchilikni, rostgo'ylikni va boshqa axloqiy-irodaviy sifatlarini tarbiyalash.

Sog'lomlashtirish vazifalariga quyidagilar kiradi: bolalar organizmini normal shakllantirish va rivojlantirishga yordam berish, uning salomatligini mustahkamlash.

O'yinni tanlash o'qituvchining dars oldidan qo'ygan pedagogik vazifasiga bog'liq bo'ladi. Masalan, agarda darsning vazifasi — bolalarda yugurub kelib uzuniikka sakrash malakasini takomillashtirish bo'lsa, unda «Bo'ri zovurda» o'yinidan foydalanilsa bo'ladi. Ko'krakdan koptokni otish va uni yuqoridan ikki qo'llab tutib olish malakasini mustahkamlash uchun «To'pni uzatdingmi — o'tir» yoki «Qarama-qarshi» estafeta o'yinidan foydalanish mumkin.

Ta'limiy vazifani hal etishda bir vaqtning o'zida jismoniy sifatni takomillashtirish va jamoada o'quvchilarning jismoniy rivojlanishiga ta'sir etishni ham nazarda tutiladi.

Tarbiyaviy va ta'limiy vazifa bir-biri bilan o'zaro chambarchas bog'liqdir. Xuddi shunday, masalan, o'yinda balandlikka sakrash malakasini takomillashtirishda o'quvchilarga o'zlarining kuchlariga ishonch, jasurlik, botirlik tarbiyalanadi. Shuning uchun vazifasini qo'yishda o'quv-tarbiyaviy jarayonning turli tomonlari hisobga olinadi.

Dars uchun harakatli o'yinlarni tanlash, shuningdek, o'quvchilarning tarkibiga (yoshiga, jinsiga, tayyorgarligiga), mashg'ulotni o'tish joyiga (maydoncha, zal, koridor), asbob-anjom va jihozlarga bog'liq bo'ladi. Pedagogik vazifani hal etishda ish sharoitiga bog'liq har xil o'yinlardan foydalanish mumkin.

Xuddi shunday, masalan, 1-2-sinf o'quvchilarining harakat reaksiyasi tezligini tarbiyalash vazifasi qo'yilganda, «Hamma o'z bayroqchasiga» (agarda mashg'ulot maydoncha yoki zalda bo'lsa) yoki «Tezda o'z joyiga» (agarda mashg'ulot koridorda yoki zalda o'tkazilsa) o'yinlaridan foydalanish mumkin. Agar maqsad qilib to'pni otish va ilib olish harakatlarini takomillashtirish vazifasi qo'yilgan bo'lsa, 3—4-sinflarning darslariga «Uzatdingmi — o'tir», «Ovchilar va o'rdaklar», «O'yin boshiga to'pni berma», 5—6-sinf uchun esa «To'p o'rtadagiga», «Otishma», «To'p uchun kurash» o'yinlaridan foydalanish mumkin.

O'yinda ma'lum malakani egallash uchun ko'proq murakkab vaziyat talab qilinadi: qoidalar sonini oshirish, o'yinni murakkablashtirish, o'yinchilarning o'zaro birgalikdagi harakatlarini murakkablashtirish kabi.

Har bir o'yin qatnashchilaridan ma'lum sifat, malaka va ko'nikmalarni talab qiladi. Masalan, o'quvchilariga «To'pni ilib olish» o'yini berilsa, ular to'pni otish va ilib olish, to'pni olib yurish, harakatlarining tezkorligi, raqib bilan bir-biriga yaqinlashganda

to'pni ushlab oiish kabi harakatlarning minimal hajmda egalianshi juda zarurdir. Bu sifat, ko'nikma va malakalar o'yin jarayonida takomillashtiriladi, boyitiladi, mustahkamlanadi.

O'yinga kiritilgan harbir harakat shug'ullanuvchilarga dastlab maxsus mashqlarda o'rgatilgan bo'lishi kerak. Kichik maktab yoshidagi bolalarda, ko'proq tabiiy va elementar harakatlardan iborat o'yinlar taklif qilinadi. Ular o'yinga oldindan o'rgatilmasdan kiritilishi mumkin.

Shunday qilib, masalan, bolalarga «Bo'ri zovurda» o'yinini o'ynash taklif qilinganda ularga oldindan yugurib kelib uzunlikka sakrashni o'rgatish shart emas, chunki bolalar o'zlarining harakat tajribalaridan kelib chiqib, o'yinda bu tabiiy sakrashni bajaradilar. O'qituvchining vazifasi esa bolalarning diqqatini o'yin jarayonida sakrashni yaxshi va to'g'ri bajarishlariga qaratishi kerak.

Harakatli o'yinlar metodik jixatdan to'g'ri o'tkazilganda bolalar ayrim harakatlarda, u yoki boshqa mashqlarni bajarishda elementar harakat malakalarini egallashlari mumkin. U yoki boshqa malakalarni yaxshi egallashlari uchun, zarur bo'lgan jismoniy sifatlar o'quvchilarda bu mashqlardan o'yin jarayonida foydalanish vaqtida rivojlantiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Usmonxo'jayev T.S., Xojayev F. Harakatli o'yinlar. T., 1992.
2. Usmonxo'jayev T.S, Meliyev X. Milliy harakatli o'yinlar. 2000.
3. Xo'jayev F., Rahimqulov K.D., Nigmanov B.B. Sport va harakatli o'yinlar o'qitish metodikasi. 2008.
4. Qosimov A.Sh. Harakatli o'yinlar. 1983.
5. Normurodov A.N. O'zbek milliy o'yinlari. T., 1999.
6. Usmonxo'jayev T.S., Xo'jayev F. 1001 o'yin. T., 1990.